

**Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова**

Сидорчук Людмила Андріївна

УДК 378.147:53:504.75

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ДО ВИКЛАДАННЯ
ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Київ 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

Науковий керівник: кандидат фізико-математичних наук, доцент

Корець Микола Савич

Національний педагогічний університет імені

М.П. Драгоманова

завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Сагарда Володимир Васильович,

Ужгородський національний університет,

Завідувач кафедри педагогіки і психології

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,

Чижевський Борис Григорович,

Секретаріат Комітету Верховної Ради України з питань освіти і

науки, головний консультант,

Провідна установа: Кіровоградський державний педагогічний університет імені

В.Винниченка

Захист відбудеться " _19_" червня_ 2002 р. о _14³⁰_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9 .

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9 .

Автореферат розіслано " _14_" травня___ 2002 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради

Ю.О.

Прихотько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Безпека життєдіяльності є глобальною, життєво важливою проблемою, що постала перед людством на початку XXI століття. Безпека життєдіяльності людини – поняття, що торкається сутності людського життя, його національної та особистої гідності.

Україна підтримала Концепцію ООН про сталий людський розвиток (Sustainable Human Development) як напрям дій у XXI столітті. Такий підхід, в першу чергу, пояснюється тим, що Україна йде шляхом докорінних соціальних перетворень, кінцева мета яких є інтеграція в міжнародну спільноту. Відбувається пошук шляхів щодо визначення основних орієнтирів індексу людського розвитку, який відображає гуманітарний потенціал суспільства і характеризується рівнем освіти, тривалістю і якістю життя людей тощо.

Одним з шляхів вирішення проблем безпеки життєдіяльності людини є формування нового мислення, що спрямоване на зміну підходів щодо визначення мети, шляхів і методів розвитку цивілізації як необхідного чинника виживання людства. Освіта та виховання у сфері безпеки життєдіяльності мають забезпечити формування цілісного знання і мислення, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави.

Найбільш результативне вирішення вищеназваних проблем досягається через загальну освіту, від якої залежать принципи і характер життєдіяльності кожної людини і суспільства в цілому.

В цьому контексті особливого значення набуває рівень підготовки людини до життя і діяльності в сучасних умовах. Першою і головною ланкою в забезпеченні безпечної життєдіяльності людини виступають загальноосвітні навчальні заклади. Правовою підставою запровадження в системі освіти навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності” стало затвердження Кабінетом Міністрів України Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів (Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1998 року №1239).

Запровадження нового навчального предмета зумовило необхідність підготовки вчителів основ безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах освіти України. Одним із шляхів розв'язання окресленої проблеми є паралельна підготовка вчителів окремих фахів, зокрема, вчителя фізики спеціальності 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика”, для викладання в школі нового предмета з одночасним присвоєнням їм кваліфікації вчителя основ безпеки життєдіяльності.

У зв'язку з цим постала нагальна потреба в розробці якісно нового навчально-методичного комплексу “Безпека життєдіяльності” для вищих педагогічних

навчальних закладів, в основу якого необхідно покласти запропоновані концептуальні засади підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

В роботі над дисертацією використано наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячених проблемам безпечної життєдіяльності людини, зокрема, П.Атаманчука, С.Белова, А.Возженікова, В.Дивака, Є.Желібо, В.Заплатинського, Н.Зацарного, В.Заверухи, В.Кузнецова, Л.Логачової, В.Лук'янчикова, Л.Мурав'я, І.Науменка, Т.Назарової, В.Недокіса, В.Ніколіна, С.Луньова, В.Крота, Н.Малишевої, В.Мендерецького, І.Миценко, В.Мунтіяна, А.Мурачова, В.Мухіна, І.Пістуна, В.Попова, О.Русака, В.Семіноженко, І.Топорова, В.Свята, А.Фурмана, В.Шаповаленко, К.Шаповалова, Л.Шаповалової, Н. Янишевої, З.Яремка та інших.

Разом з тим, проблема підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі не одержала в роботах названих авторів детального і вичерпного наукового аналізу.

Отже, запровадження нового навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності” у навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів зумовило необхідність підготовки кваліфікованих кадрів для викладання цього предмета. Враховуючи роль і місце інтегрованого курсу безпека життєдіяльності в системі професійної підготовки вчителя фізики, зазначимо, що він, маючи ґрунтовну підготовку з фахових дисциплін, може з найменшими економічними затратами для освітянської галузі бути підготовленим до викладання навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності”. Варто відзначити, що на сьогодні підготовка майбутніх вчителів фізики з питань безпеки життєдіяльності не повністю відповідає вимогам програми шкільного предмета “Основи безпеки життєдіяльності”. В науковому та теоретичному аспектах питання підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в Україні концептуально не досліджувалися, хоча міжнародний досвід має позитивні напрацювання, які можна враховувати у підготовці вчителя фізики до навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

Названі чинники зумовили вибір теми нашого дослідження: ***“Підготовка вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі”***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження має безпосереднє відношення до реалізації затвердженої Урядом Державної програми навчання та підвищення рівня знань населення України з безпеки життєдіяльності, яка передбачає запровадження системи безперервного навчання починаючи з дошкільного віку.

Тема дослідження входить до тематичного плану наукових досліджень кафедри загальнотехнічних дисциплін Національного педагогічного університету імені

М.П.Драгоманова, затверджена радою університету протокол №2 від 30 вересня 1999 року та Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології в Україні, протокол №1 від 26 січня 2000 року.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці системи методичної підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізики в умовах вищого педагогічного закладу освіти.

Предметом дослідження є підготовка майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

Аналіз результатів психолого-дидактичних і методологічних пошуків з проблеми дослідження, власний досвід дослідника у педагогічному університеті та спостереження за навчальною роботою студентів дозволили сформулювати **гіпотезу**: готовність студентів вищого педагогічного закладу освіти до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах істотно поліпшиться, якщо професійна підготовка буде орієнтуватися на узагальнену модель науково-методичної системи підготовки майбутніх вчителів фізики, що впроваджується в навчальний процес на змістовно-інформаційному, операційно - діяльнісному та особистісному рівнях.

Відповідно до мети, предмета і гіпотези визначено основні **завдання дослідження**:

1. Розкрити сутність і зміст безпеки життєдіяльності та обґрунтувати соціально-педагогічну необхідність підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

2. Розробити структурну модель підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

3. Визначити сутність, зміст, структурні компоненти професійної готовності студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності, розробити критерії готовності майбутніх вчителів фізики до цієї діяльності.

4. Апробувати зміст, основні шляхи та форми реалізації моделі професійної підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

5. Розробити методичні рекомендації з підготовки студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності в умовах навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу освіти.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є сучасна теорія наукового пізнання, що розглядає процес формування всебічно розвиненої особистості як складний шлях

від практичного інформаційного засвоєння знань до інтелектуального, духовного і морального розвитку особистості; основні принципи філософії сучасної освіти, зокрема, концепція субстанціональної єдності і діалогової згоди, принцип сходження від абстрактного до конкретного, принцип доповнюваності, принцип тотожності протилежностей; розуміння емпіричних і теоретичних рівнів пізнання; узагальнення результатів дидактичних пошуків сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників з проблем формування професійного самовизначення.

Психолого-педагогічні концепції підготовки молоді до вибору професій, а саме, формування мотивів вибору професій, ціннісних орієнтацій особистості, формування професійної спрямованості, формування професійної самосвідомості як основи професіоналізму; суб'єктивно-особистісний підхід, в основу якого покладено концепцію саморегуляції особистості в процесі формування професійного самовизначення, концепцію формування когнітивних структур особистості, а також уявлення про когнітивні моделі формування професійних якостей; діяльнісний підхід до розвитку особистості як активного суб'єкта творчості, пізнання, навчання і виховання в рамках якого реалізувалися концепції поетапного формування розумових дій, формування теоретичного мислення як основи професіоналізму, формування творчих здібностей особистості, саморегуляції поведінки.

Методи дослідження. Для розв'язування поставлених завдань і перевірки гіпотези використовувався комплекс теоретичних та експериментальних методів.

Зокрема, системний та функціональний аналізи, порівняння, узагальнення даних з проблем дослідження на основі вивчення психолого-педагогічної та науково-методичної літератури, а також систематизація та узагальнення отриманої інформації, аналіз програм з безпеки життєдіяльності, шкільних підручників і посібників з основ безпеки життєдіяльності, посібників і підручників з безпеки життєдіяльності для вищих навчальних закладів, аналізи уроків учителів, лекційних і практичних занять викладачів вищих педагогічних закладів, вивчення їх досвіду.

В дослідженні використано комплекс емпіричних методів – спостереження, бесіди, проведення анкетування, тестування і контрольних робіт, педагогічний експеримент (констатуючий, пошуковий, формуючий), опрацювання його результатів з використанням методів математичної статистики.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі фізико-математичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Київському міжрегіональному інституті вдосконалення вчителів імені Б.Грінченка, гімназії №4 м. Луцька, гімназії №14 м. Луцька, ЗОШ №22 м. Луцька, ЗОШ № 5 м.

Володимира-Волинського Волинської області, ЗОШ №5 м. Новоград-Волинського Волинської області, ЗОШ №10 м. Ковеля, ЗОШ №13 м. Ковеля. Дослідження проводилось протягом 1998-2001 рр.

Наукова новизна та теоретичне значущість дослідження полягає в тому, що вперше на рівні дисертаційного дослідження з позицій цілісно-системного підходу до навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу освіти розкрито проблему професійної підготовленості майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності, визначено теоретичні засади і обґрунтовано модель формування готовності студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності. Узагальнено історико-правові засади виникнення наукового напрямку безпека життєдіяльності, визначено місце і роль інтегрованого курсу безпеки життєдіяльності в системі підготовки вчителя фізики, обґрунтовано зміст варіативної частини з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики та обґрунтовано методику викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблена система методичної підготовки може бути використана в структурі вищої педагогічної освіти для вдосконалення підготовки майбутніх вчителів основ безпеки життєдіяльності. Розроблена методика може бути запроваджена інститутами післядипломної освіти під час проведення курсів підвищення кваліфікації вчителів основ безпеки життєдіяльності. Матеріали дослідження та розроблені на їх основі методичні рекомендації можуть бути використані вчителями основ безпеки життєдіяльності при здійсненні навчально-виховного процесу в школі.

Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечується: різнобічним теоретичним аналізом досліджуваної проблеми, використанням основних психолого-педагогічних концепцій навчання, застосуванням комплексу емпіричних і теоретичних методів, адекватних предмету, меті і завданням дослідження, якісним і кількісним опрацюванням одержаного емпіричного матеріалу з використанням методів математичної статистики.

Особистий внесок автора. В процесі дисертаційного дослідження здобувачем окремо та в співавторстві підготовлено і опубліковано 11 наукових праць та методичних рекомендацій. Зокрема, у підготовці Концепції освіти з напрямку “Безпека життя і діяльності людини”, здобувачем розкрито зміст, структура та організація загальної середньої освіти у розробці розділу “Зміст, структура та організація ступеневої освіти з безпеки життя і діяльності людини”. У підготовці програми для вищих педагогічних закладів освіти “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах” автором розроблено тематичне

планування курсу. В ході підготовки навчального плану та програми курсів підвищення кваліфікації вчителів основ безпеки життєдіяльності дисертантом розроблено розділ “Функціональна та фахова підготовка”.

Апробація та впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснювалась у ході експериментальної роботи на базі фізико-математичного та педагогічно-індустріального факультетів Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Основні положення дисертаційного дослідження заслухані та отримали схвалення на звітних наукових конференціях, зокрема, на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Сучасні технології навчання фізики в системі освіти України” (Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет; 3-5 листопада 1999 р.), V Всеукраїнській науковій конференції “Фундаментальна та професійна підготовка фахівців з фізики” (7-8 червня 2000 року м. Київ), Науково-практичній конференції викладачів Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (2-3 лютого 2001 року м. Київ).

Результати дослідження реалізовані в розробці програми “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах” для студентів спеціальностей 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика” та 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання”, яка рекомендована Міністерством освіти і науки України для студентів вищих педагогічних закладів освіти (лист №14/ 182-1758 від 03 грудня 2001 року).

Навчальний план та програма курсів підвищення кваліфікації вчителів основ безпеки життєдіяльності рекомендовані Міністерством освіти і науки для практичного використання в системі перепідготовки вчителів основ безпеки життєдіяльності та інших спеціальностей (лист Міносвіти №1/9 – 315 від 25 липня 2000 року).

Окремі положення дисертації реалізовані під час розробки Концепції освіти з напрямку безпека життя і діяльності людини, затвердженої Міністерством освіти і науки України і опублікованої в “Інформаційному віснику” №6. – 2001 року.

Розроблена програма “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах” впроваджена в Національному педагогічному університеті імені М.Драгоманова на фізико-математичному та педагогічно-індустріальному факультетах у практику підготовки майбутніх вчителів фізики та трудового навчання до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі, в Кам’янець-Подільському державному університеті на фізико-математичному факультеті та в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на фізико-математичному факультеті при практичній підготовці майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

Навчальна програма і навчальний план використовуються під час проведення курсів підвищення кваліфікації у більшості інститутів післядипломної педагогічної освіти (довідка Міністерства освіти і науки “2/3-2 – 313 від 07.12.2001 року).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (262 найменувань), додатків. Повний обсяг дисертації становить 210 сторінок, основний зміст дисертації – 181 сторінка. У тексті міститься 10 таблиць, 1 схема, 5 діаграм.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено об’єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу, завдання, розкрито теоретичні та методологічні засади, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, його структуру.

У першому розділі “Підготовка вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності як соціально-педагогічна проблема” представлено аналіз законодавчої бази, історично-правової, психолого-педагогічної і методичної літератури з проблеми дослідження, розглянуто теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі. З урахуванням цього зроблено огляд наукових публікацій, присвячених вивченню проблеми щодо безпеки життєдіяльності людини в історико-правовому аспекті. На основі аналізу законодавства, історико-правової і наукової літератури констатовано, що проблема гармонізації відносин між людиною, природою і технікою набула найбільшої актуальності наприкінці ХХ століття і на сьогодні стала однією з основних проблем міжнародного рівня. Зазначені чинники зумовили виникнення наукового напрямку безпека життєдіяльності.

Становлення наукового напрямку безпеки життєдіяльності в Україні доцільно розглядати в історичному плані розбудови нашої держави та з урахуванням міжнародного досвіду розв’язання цього питання. Без належного врахування зазначених чинників сутність його розкриття, з одного боку, буде не повною, а з іншого, не враховуватиме багато позитивних напрацювань, що уже існують. Зокрема, в дослідженні виділено три періоди становлення наукового напрямку безпека життєдіяльності, а саме:

перший період - початок інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу (початок ХХ століття) і до 70-х років цього століття, коли міжнародне співтовариство почало виносити проблеми безпеки на світовий рівень;

другий період – 1972-1992 роки, початок якого доцільно пов'язувати з роботою Стокгольмської Конференції ООН з питань охорони навколишнього середовища 1972 року;

початком третього періоду необхідно вважати 1992 рік, коли відбулася Конференція Організації Об'єднаних Націй у Ріо-де-Жанейро з питань довкілля та розвитку, в якій взяли участь глави та інші посадові особи із 179 держав світу. Україна, яка на цей час згідно з прийнятим Актом проголошення незалежності від 24 серпня 1991 року стала на шлях розбудови своєї державності, виступила на Конференції з Національною доповіддю і заявила про підтримку Концепції ООН про сталий людський розвиток як програму дій на XXI століття.

Історико-теоретичний підхід у вирішенні проблеми підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності дав змогу визначити джерелознавчу базу дослідження, узагальнити та систематизувати наукові напрацювання з даної проблеми.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дав підстави стверджувати, що система підготовки вчителя фізики до навчання основ безпеки життєдіяльності ґрунтується на загальних принципах дидактики: гуманізації, інтеграції, науковості, системності і неперервності, свідомості і самостійності, взаємозв'язку теоретичних знань і практичної діяльності, доступності, міцності знань, умінь і навичок. У роботі розкрито зміст педагогічних і психологічних принципів навчання, що відображають і враховують специфіку навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності”, зокрема, принцип спільного розкриття глобальних проблем безпеки людства і проблем власної безпеки, принцип благодійної взаємодії “людина – техніка – середовище”, принцип соціальної безпеки, принцип наскрізної безпеки, принцип самоорганізації безпеки життєдіяльності, заснований на функціонуванні системи “інформація – організація – управління”, принцип міжпредметних зв'язків, принцип виховного навчання, принцип зв'язку навчання з життям.

На основі використання системно-функціонального аналізу визначено роль і місце інтегрованого курсу “Безпека життєдіяльності” в системі професійної підготовки вчителя фізики. Зокрема, використання системного підходу дало можливість встановити трансляційний (на рівні міжпредметних зв'язків) тип інтеграції безпеки життєдіяльності з фундаментальними та професійно-орієнтованими дисциплінами, які вивчають майбутні вчителі фізики у вищому педагогічному навчальному закладі. Застосування функціонального підходу у визначенні місця і ролі курсу безпеки життєдіяльності в системі підготовки вчителя фізики, дало можливість автору визначити мету і завдання навчально-виховного процесу з безпеки життєдіяльності на фізико-математичних факультетах. В його основу покладено, зокрема, такі завдання: виховання безпеки життєдіяльності як невід'ємної частини загально - гуманістичної освіти людини; формування вміння щодо систематизації наукових знань з проблем безпеки життєдіяльності з

подальшим їх застосуванням в повсякденному житті; удосконалення розуміння правових, моральних, економічних, екологічних та інших завдань безпеки; формування поглядів, переконань, ідеалів життєвої позиції в контексті дотримання прав і свобод людини; виховання критичного ставлення до існуючих шкідливих технологій; прояв ініціативи, самостійності і бажання удосконалювати процеси діяльності особи на благо людини і природи.

У другому розділі “ Система підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності” розглядається проблема цілісного, системного підходу до процесу формування у студентів-фізиків готовності викладати основи безпеки життєдіяльності. У розділі представлено результати формуючого експерименту щодо підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності, визначаються зміст, організаційні форми та прийоми навчання студентів, оцінюється їхня ефективність.

Підготовка майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності розглядалася нами як складна система, яка функціонує відповідно до цілей та принципів підготовки спеціалістів. У процесі роботи поступово визначався кожний елемент системи, який водночас виконував функцію підсистеми. Це спрямувало дослідника на створення моделі науково-методичної системи підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі (рис.1).

У ході розкриття визначених компонентів системи автором розроблено зміст варіативної частини з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики. Визначено обсяг знань і вмінь, потрібних вчителю фізики для здійснення своїх функцій в школі. На основі використання діяльнісного підходу до розробки змісту освіти з питань безпеки життєдіяльності розроблені загальні вимоги до властивостей і якостей майбутнього вчителя основ безпеки життєдіяльності у вигляді переліку здатностей та системи вмінь, що необхідні для підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі. Відповідно до вимог варіативної частини з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики виокремлена вибіркова частина змісту навчання у вигляді системи змістовних модулів.

Також визначено основні принципи структурування змісту навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності” для студентів спеціальності 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика” фізико-математичних факультетів вищих педагогічних закладів освіти. Зокрема, серед них виділено системний підхід щодо висвітлення проблем безпеки життєдіяльності людини в нових економічних умовах; розвиток змісту курсу в напрямку комплексної проблематики щодо забезпечення безпеки життєдіяльності відповідно до потреб розвитку суспільства та з урахуванням сучасних наукових підходів; висвітлення індивідуальної

і групової безпеки людини в повсякденному житті, в небезпечних і надзвичайних ситуаціях; послідовне і цілеспрямоване відображення в змісті навчального курсу лінії єдності, нерозривності всіх питань безпеки людини; здійснення взаємозв'язку матеріалів курсу з фаховими дисциплінами з врахуванням пріоритетності проблем забезпечення безпеки людини тощо.

Формування знань з методики викладання основ безпеки життєдіяльності є одним з головних завдань професійної підготовки майбутніх вчителів фізики. Однією з передумов підготовленості майбутніх вчителів фізики до викладання навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності” є запровадження курсу з методики викладання основ безпеки життєдіяльності. У дисертаційному дослідженні подано розроблену програму якісно нової навчальної дисципліни “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах”, зміст якої спрямовано на засвоєння студентами теоретичних і організаційних основ безпеки життєдіяльності, змісту і особливостей шкільної програми, можливостей використання нових форм, методів та засобів у навчальному процесі. Програма цієї навчальної дисципліни відповідає змісту розробленої варіативної частини з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики.

У ході дослідження обґрунтовано і експериментально перевірено, що основою формування професійних знань студентів з основ безпеки життєдіяльності є теоретична підготовка. Розробка лекційного курсу вимагала вирішення низки питань, до яких, насамперед, належали такі: визначення специфіки нового навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності”; систематизація та поглиблення знань з дидактики в спрямуванні її на особливості роботи вчителя основ безпеки життєдіяльності; формування знань з організації та проведення уроків різних типів, ознайомлення студентів з особливостями системи перевірки та оцінювання знань, вмінь та навичок учнів з предмета основи безпеки життєдіяльності, використання нових форм, методів та засобів у навчальному процесі. У процесі розробки лекційного курсу було підібрано, вивчено і осмислено значну кількість правової, науково-методичної та теоретичної літератури.

Важливою складовою у системі підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі є лабораторні заняття - одна із форм навчальних занять, що інтегрує теоретико-методологічні знання та практичні вміння і навички студентів у єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру. У процесі дисертаційного дослідження нами було визначено місце лабораторних занять в експериментальній системі “лекція - лабораторне заняття – консультація”, зміст лабораторних занять та години, відведені на його опанування, специфічні особливості лабораторних занять. Для експерименту було розроблено три види

лабораторних занять, які за характером дослідницької діяльності студентів належать до типу апробації розроблених виховних технологій та типів уроків. Зокрема, “Дидактичний аналіз уроку основ безпеки життєдіяльності”, “Розробка і апробація завдання тестового типу для оцінювання навчальних досягнень учнів”, “Організація і проведення дидактичної гри “Розробка й апробація ситуаційно-рольової гри”. Зміст окремого лабораторного заняття складається з трьох блоків: блок самостійної роботи, що містить інструкції для самопідготовки, перелік питань для вивчення, теоретичний матеріал, завдання і запитання; блок навчально-дослідницької роботи, що орієнтує студентів на основні етапи виконання роботи; довідково-інформаційний блок що містить рекомендовану літературу і додатки. Лабораторні заняття відіграють значну роль у професійному становленні студентів, зокрема, забезпечують розвиток професійних якостей особистості майбутнього вчителя основ безпеки життєдіяльності, здатного в сучасних умовах сприяти формуванню в учнів психологічної готовності адекватно діяти в разі наближення чи виникнення небезпек.

Порівняльний аналіз структурних компонентів уроку основ безпеки життєдіяльності і традиційного уроку засвідчує, що обидва вони мають триєдину мету: освітню, розвиваючу та виховну. На підставі проведеного дидактичного аналізу уроку основ безпеки життєдіяльності зазначаємо, що його мета полягає в навчанні учнів бачити цілісну картину небезпек та набутті умінь і навичок свідомого прийняття рішень. Отже, при плануванні уроку основ безпеки життєдіяльності, необхідно дбати не лише про освітню, але й про розвиваючу та виховну функції навчання, реалізація яких на уроці основ безпеки життєдіяльності повинна мати цілісний характер.

Урок основ безпеки життєдіяльності пов’язаний з розв’язанням життєвих проблем, тому одним із шляхів підвищення ефективності педагогічної технології навчання є використання проблемно-пошукових методів навчання, які стимулюють формування самостійності і варіативності мислення під час розв’язування різноманітних навчально-виховних завдань. Ці методи орієнтують учнів на нестандартну діяльність, самостійний вибір шляхів і засобів досягнення поставленої мети, а також сприяють формуванню в учнів навичок свідомої поведінки в умовах соціального середовища.

Розглядаючи контроль як структурний компонент уроку, автор відмічає відсутність критеріїв оцінки знань щодо ефективності практичного засвоєння учнями змісту навчального матеріалу з основ безпеки життєдіяльності.. Для розв’язання цієї проблеми запропоновано в оцінці рівня знань учнів з предмета “Основи безпеки життєдіяльності” запроваджувати тести і завдання тестового типу на всіх ступенях загальноосвітньої школи, починаючи з початкової.

Зокрема, в дисертаційному дослідженні розроблено і запропоновано один з варіантів блок-тесту для підсумкового контролю знань учнів 6 класу з предмета “Основи безпеки життєдіяльності”.

Ефективність розробленого науково-методичного забезпечення підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах перевірялася шляхом проведення експерименту. Дослідження здійснювалося впродовж 1998 – 2001 років і включало в себе три етапи:

Перший етап (1998 - 1999 роки) - підготовчий, в процесі якого планувалась та організовувалась експериментальна робота, здійснювався аналіз вітчизняних і зарубіжних матеріалів з проблем дослідження, вивчався досвід підготовки вчителів основ безпеки життєдіяльності в зарубіжних країнах. На цьому етапі було проведено констатуючий експеримент, спрямований на виявлення рівня підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності та рівня знань учнів з предмета “Основи безпеки життєдіяльності”.

Результати констатуючого експерименту дали змогу зробити такі висновки: по-перше, знання учнів з навчального предмета основи безпеки життєдіяльності знаходяться на початковому рівні, тобто, у учнів, практично, не сформовані необхідні складові індивідуальної захищеності людини, а саме, психологічна готовність адекватно діяти в разі наближення чи виникнення небезпек; по - друге, у традиційному здійсненні навчання, переважна більшість майбутніх вчителів фізики знаходиться на неналежному рівні професійної готовності до викладання цього навчального предмета в школі; по-третє, враховуючи назване, необхідна цілеспрямована підготовка вчителя фізики, яка передбачає розробку науково-методичної системи підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

Другий етап (1999 рік) – основний, на цьому етапі було проведено пошуковий експеримент. Результати констатуючого експерименту, аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури дозволили встановити, що підготовка вчителя фізики для викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах потребує розробки науково-методичного забезпечення навчального процесу. На основі цього була висунута гіпотеза, накреслена її дослідно-експериментальна перевірка, визначена мета і завдання дослідження, предмет і об’єкт дослідження. На цьому етапі основна робота була спрямована на пошук шляхів і способів розробки науково-методичної системи підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

Третій етап (1999 - 2001 роки) – на цьому етапі було проведено формуючий експеримент, в ході якого здійснювалося коригування дидактичних матеріалів, уточнення методичних особливостей підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки

життєдіяльності в загальноосвітніх закладах. На цьому ж етапі проведено обробку і аналіз результатів навчаючого експерименту, здійснено порівняння розподілів студентів експериментальних і контрольних груп за рівнями оволодіння професійними знаннями та вміннями за допомогою статистичних критеріїв. Зокрема, експериментальну групу утворили студенти - фізики 1 курсу фізико-математичного факультету набору 1999 року, а контрольну групу – студенти фізичних спеціальностей 2 курсу набору 1998 року. Мета навчаючого експерименту полягала у перевірці ефективності розробленої науково-методичної системи підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах. Студентам експериментальних і контрольних груп були запропоновані варіанти контрольних замірів знань з таких тем: “Основи безпеки життєдіяльності”, “Держава на захисті життя і гідності людини”, “Здоровий спосіб життя”, “Надзвичайні події, що загрожують безпеці громадянина”, “Дитина в автономній ситуації”. Навчання з основних тем курсу безпеки життєдіяльності в експериментальних групах здійснювалося у відповідності із розробленою програмою за методикою, основні положення якої викладені у підрозділі 2.2. В контрольних групах навчання було здійснено традиційним методом.

Проведення експериментального навчання дозволило констатувати, що розроблена система підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі у порівнянні з традиційною методикою навчання відрізняється більшою ефективністю у здійсненні їх професійної підготовки. Рівень засвоєння студентами окремих тем шкільного предмета основи безпеки життєдіяльності наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень засвоєння студентами тем предмета “Основи безпеки життєдіяльності”.

Типологія груп	Кількість студентів	Рівень засвоєння тем %			
		Недостатній	Низький	Середній	Високий
Експериментальна група	101	3%	19%	49%	29%
Контрольна група	103	8%	33 %	38%	21%

Проведений порівняльний аналіз результатів констатуючого і формуючого експериментів засвідчив значне підвищення рівня професійної готовності майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності.

Динаміка рівнів сформованості професійної готовності студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності наведено на рис.2.

Узагальнені результати проведеного нами дослідження підтвердили припущення про те, ефективність підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності істотно поліпшиться, якщо професійна підготовка буде орієнтуватися на узагальнену модель науково-методичної

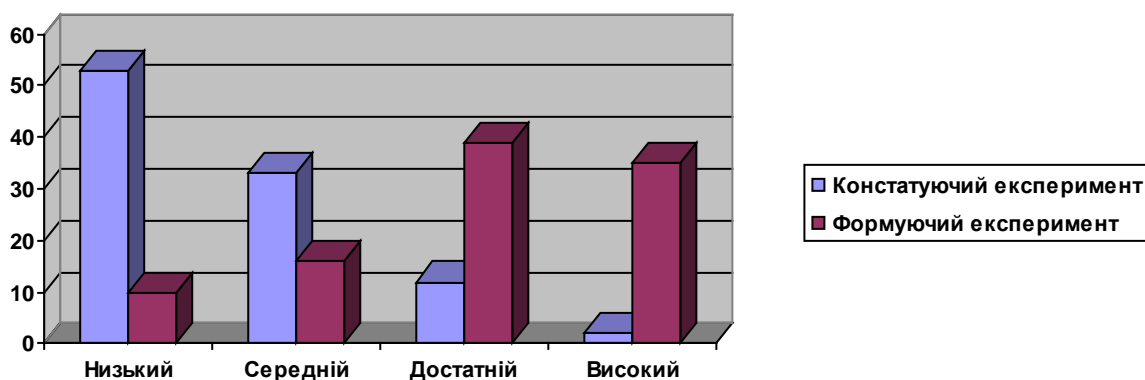

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості професійної готовності студентів

системи підготовки майбутніх вчителів фізики, що впроваджується в навчальний процес на змістовно-інформаційному, операційно - діяльнісному та особистісному рівнях.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведені теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми що виявляються в тому, що вперше з позицій цілісно-системного підходу до навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу освіти розкрито проблему професійної підготовленості майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності школі. Визначено теоретичні засади і обґрунтовано модель формування готовності студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності, узагальнено історико-правові засади виникнення наукового напрямку безпека життєдіяльності, визначено місце і роль інтегрованого курсу безпеки життєдіяльності в системі підготовки вчителя фізики, обґрунтовано зміст варіативної частини з

безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики та обґрунтовано методику викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах.

1. Сучасний розвиток України вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки вчителя як особистості, здатної вирішувати важливі і необхідні завдання, що постають перед загальноосвітньою школою на якісно новому рівні. Запровадження в загальноосвітніх закладах нового навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності” зумовило необхідність підготовки вчителів цього фаху. Одним із шляхів розв’язання цієї проблеми є паралельна підготовка вчителів окремих спеціальностей, зокрема вчителів фізики, з наступним присвоєнням їм додаткової кваліфікації вчитель основ безпеки життєдіяльності. Аналіз стану досліджуваної проблеми в теорії і практиці вищих педагогічних закладів освіти показав, що зміст, форми та методи підготовки майбутніх вчителів фізики з питань безпеки життєдіяльності не повністю відповідають вимогам шкільної програми навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності”.

2. В процесі дослідження встановлено, що переважна більшість майбутніх вчителів фізики бажає кращого рівня професійної підготовленості до викладання навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності”. Досягти суттєвих змін можна за умови відповідної підготовки майбутніх вчителів фізики, на основі врахування традицій вітчизняної педагогічної освіти та міжнародного досвіду. Запропонована модель науково-методичної системи підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі. Покомпонентний аналіз її дозволив визначити зміст педагогічної підготовки, окреслити місце та значення знань з безпеки життєдіяльності у цілісному формуванні професійної готовності майбутніх вчителів фізики.

3. Розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено науково-методичну систему формування готовності майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах, яка передбачає створення теоретичних основ підготовки студентів до обраного фаху, розробку методики навчання студентів, змісту і форми різних видів діяльності студентів (навчально-методичну, науково-дослідну, виховну), критеріїв і показників готовності студентів до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

4. Встановлено, що однією з важливих передумов формування професійної готовності студентів є прикладна спрямованість викладання курсу “Безпека життєдіяльності” майбутнім вчителям фізики, що забезпечується організацією системного і комплексного підходів в структуруванні змісту курсу “Безпека життєдіяльності” та впровадження нової навчальної дисципліни “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах” в навчальний процес майбутніх вчителів фізики.

5. Науково-методична система підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах визначається умовами ефективності її функціонування, а саме: визначеним обсягом фахових знань і вмінь, необхідних для реалізації змісту основ безпеки життєдіяльності, обов'язковим запровадженням навчальної дисципліни “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах”, усвідомленням ролі і місця навчальної дисципліни в загальному навчально-педагогічному процесі.

6. Розроблено варіативну частину з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики, зокрема, визначено обсяг знань і вмінь, потрібних вчителю фізики для здійснення своїх функцій в школі. На основі використання діяльнісного підходу до розробки змісту освіти з питань безпеки життєдіяльності, розроблено загальні вимоги до властивостей і якостей майбутнього вчителя основ безпеки життєдіяльності у вигляді переліку здатностей та системи вмінь. Виокремлена вибіркова частина змісту освіти у вигляді системи змістовних модулів.

7. Розроблено й апробовано навчальну програму курсу “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах”. Структурно-логічний аналіз змісту цієї програми засвідчив, що вона сприяє вдосконаленню фахової підготовки студентів. Дослідженням підтверджується, що використання проблемно-пошукових методів навчання, а також нетрадиційних форм роботи (ситуаційна гра, моделювання) мають позитивний вплив на формування професійної готовності майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності. Ефективність розробленої системи підготовки вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі підтверджується перевіркою емпіричних даних методами математичної статистики.

8. Порівняльний аналіз результатів констатуючого і формуючого експериментів підтверджує педагогічну ефективність впровадження розробленої системи підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі, що виявляється у значному підвищенні рівня професійної готовності студентів.

Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у розробці державних стандартів з напряму підготовки вчителя основ безпеки життєдіяльності; створенні нових підручників і навчальних посібників з безпеки життєдіяльності та методики її викладання, призначених для студентів вищих педагогічних закладів освіти; розробці методики викладання безпеки життєдіяльності з використанням нових інноваційних технологій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. Сидорчук Л.А. Дидактичні особливості викладання основ безпеки життєдіяльності для майбутніх вчителів фізики // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Серія педагогічна: Дидактика природознавчо-математичних дисциплін та освітніх технологій. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – Вип.5. – С.97-101.
2. Сидорчук Л.А. Проблеми навчально-методичного забезпечення викладання основ безпеки життєдіяльності в школі // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / Укл. П.В.Дмитренко, О.Л.Макаренко, В.П.Сергієнко. – К.: НПУ, 2001. – С.170 -176.
3. Сидорчук Л.А. Напрями реалізації міжпредметних зв'язків при вивченні основ безпеки життєдіяльності // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Серія педагогічна: Дидактика природознавчо-математичних дисциплін та освітніх технологій. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001. – С.186-191.
4. Сидорчук Л.А. Історично-правові засади виникнення наукового напрямку безпека життєдіяльності // Нові технології навчання: Наук.– метод. зб. / Кол. авт.- К.: Наук.метод.центр вищої освіти, 2001. – Вип. 30. – С.130-138.
5. Сидорчук Л.А. Роль і місце інтегрованого курсу безпека життєдіяльності в системі фахової підготовки вчителя фізики // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова // Укл. П.В.Дмитренко, О.Л.Макаренко. –К.: НПУ, 2001. – випуск 42 – С.85-88.
6. Сидорчук Л.А. Навчання безпечних приймів і методів праці // Фізика та астрономія в школі. – 2001. – №3. – С.19-21.
7. Концепція освіти з напрямку “Безпека життя і діяльності людини” // В.О.Кузнецов, В.М.Мухін, О. Г. Бузов, Л.А.Сидорчук та ін. // Інформаційний вісник. – Вища освіта. – Київ. – 2001. – №6. – С.6-17 (Доробок дисертанта – 10%).
8. Навчальний план та програма курсів підвищення кваліфікації вчителів основ безпеки життєдіяльності // Дивак В.В., Пархоменко І.М., Сидорчук Л.А., Юхименко А.П. // Інформаційний зб. Міністерства освіти України. – 2000. – №18. – 1-32 // Київ “Педагогічна преса”, 2000. –С.10-27 (Доробок дисертанта – 90%).

9. Байбара Т.М., Бібік Н.М., Вашуленко М.С. та ін. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // Методичні рекомендації // Початкова школа. – 2001. – №10 (388). – С.11-69 (Доробок дисертанта – 25%).

10. Корець М.С., Сидорчук Л.А. Програми вищих педагогічних закладів освіти // Методика навчання основ безпеки життєдіяльності. –К.: НПУ, 2001. - 8с. (Доробок дисертанта – 100%).

11. Сидорчук Л.А. Концептуальні засади підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі // Тези доповідей V Всеукраїнської наукової конференції “Фундаментальна та професійна підготовка фахівців з фізики . – К.: НПУ, 2000. – С.49.

Сидорчук Л.А. Підготовка вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. – теорія та методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2002.

Дисертація присвячена проблемі підготовки вчителя фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності в школі.

У дисертації розглядається проблема цілісного, системного підходу до процесу формування у студентів-фізиків готовності викладати основи безпеки життєдіяльності. Представлено результати формуючого експерименту щодо підготовки майбутніх вчителів фізики до викладання основ безпеки життєдіяльності, визначаються зміст, організаційні форми та прийоми навчання студентів, оцінюється їхня ефективність.

В дисертації зазначено, що формування знань з методики викладання основ безпеки життєдіяльності є одним з головних завдань професійної підготовки майбутніх вчителів фізики. Однією з передумов підготовленості майбутніх вчителів фізики до викладання навчального предмета “Основи безпеки життєдіяльності” є запровадження курсу з методики викладання основ безпеки життєдіяльності. В ході дисертаційного дослідження розроблена програма якісно нової навчальної дисципліни “Методика навчання основ безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх закладах”, яка спрямована на засвоєння студентами теоретичних і організаційних основ безпеки життєдіяльності, змісту і особливостей шкільної програми, можливостей використання нових форм, методів та засобів у навчальному процесі. Програма даної навчальної дисципліни відповідає змісту розробленої варіативної частини з безпеки життєдіяльності освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя фізики.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, підготовка вчителя, науково-методична система, освітньо-кваліфікаційна характеристика, методика викладання, психологічна готовність, свідоме рішення, небезпечна ситуація, культура особистої безпеки.

Сидорчук Л.А. Подготовка учителя физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности в школе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2002.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки учителя физики к преподаванию предмета “Основы безопасности жизнедеятельности” в школе.

В диссертации представлен анализ историко-правой, психолого-педагогической и методической литературы по проблеме исследования. В диссертации выделено три периода становления безопасности жизнедеятельности как науки. В частности – началом третьего периода целесообразно считать 1992 год, когда состоялась Конференция Организации Объединенных Наций в Рио-де Жанейро.

Современное развитие Украины требует дальнейшего усовершенствования системы подготовки учителя как личности, способной решать важные и необходимые задачи, которые встают перед общеобразовательной школой на качественно новом уровне. Внедрение в общеобразовательных учреждениях нового учебного предмета “Основы безопасности жизнедеятельности” обусловило необходимость подготовки учителей этой специальности. Одним из путей решения этой проблемы является параллельная подготовка учителей отдельных специальностей, в частности учителей физики, с последующим присвоением им дополнительной квалификации учитель основ безопасности жизнедеятельности. Анализ состояния исследуемой проблемы в теории и практике высших педагогических учебных заведений показал, что содержание, формы и методы подготовки будущих учителей физики по вопросам безопасности жизнедеятельности не полностью отвечают требованиям школьной программы учебного предмета “Основы безопасности жизнедеятельности”.

В процессе исследования установлено, что подавляющее большинство будущих учителей физики находится на недостаточном уровне профессиональной подготовленности к преподаванию учебного предмета “Основы безопасности жизнедеятельности”. Достичь существенных изменений можно при условии соответствующей подготовки будущих учителей физики, на основе учета традиций отечественного педагогического образования и международного опыта. Предложена модель научно-методической системы подготовки учителя

физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности в школе. На основе ее анализа определено содержание педагогической подготовки, место и роль знаний по безопасности жизнедеятельности в целостном формировании профессиональной готовности будущих учителей физики.

Разработана, обоснована и экспериментально проверена научно-методическая система формирования готовности будущих учителей физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности в общеобразовательных учреждениях. Определены основные принципы формирования структуры и содержания учебной дисциплины “Безопасность жизнедеятельности” для будущих учителей физики. В частности, среди них автор выделяет системный подход в освещении проблемы безопасности жизнедеятельности человека в новых экономических условиях; развитие содержания курса в направлении комплексной проблематики по обеспечению безопасности в соответствии с запросами развития общества и с учетом современных научных подходов; освещение личной и групповой безопасности человека в повседневной жизни, в опасных и чрезвычайных ситуациях; последовательное и целенаправленное отображение в содержании учебного курса линии единства, неразрывности всех вопросов безопасности человека; осуществление взаимосвязи материалов курса со специальными предметами с учетом приоритетности проблемы обеспечения человека.

Разработана вариативная часть по безопасности жизнедеятельности квалификационной характеристики учителя физики, в частности, определен объем знаний и умений, необходимых учителю физики для осуществления своих функций в школе.

Разработана и апробирована учебная программа курса “Методика обучения основ безопасности жизнедеятельности в общеобразовательных учреждениях”. Структурно-логический анализ содержания этой программы показал, что она способствует повышению уровня профессиональной подготовки студентов. Исследованием подтверждается, что использование проблемно-поисковых методов обучения, а также нетрадиционных форм работы (ситуационная игра, моделирование) имеют положительное влияние на формирование профессиональной готовности будущих учителей физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности. Эффективность разработанной системы подготовки учителей физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности в школе подтверждается проверкой эмпирических данных методами математической статистики.

Педагогический эксперимент проводился в три этапа. Сравнительный анализ результатов педагогического эксперимента подтверждает эффективность внедрения разработанной системы подготовки будущих учителей физики к преподаванию основ безопасности жизнедеятельности в школе.

Данное исследование не исчерпывает всех аспектов исследуемой проблемы. Дальнейшие перспективы исследования усматриваем в разработке государственных стандартов из направления подготовки учителя основ безопасности жизнедеятельности; создании новых учебников и учебных пособий из безопасности жизнедеятельности и методики его преподавания, предназначенных для студентов высших педагогических учебных заведений; разработке методики преподавание безопасности жизнедеятельности с использованием новых инновационных технологий.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, подготовка учителя, научно-методическая система, квалификационная характеристика, методика преподавания, психологическая готовность, сознательное решение, опасная ситуация, культура личной безопасности.

Sudorchuk L. A. Preparation of the teacher of physics for teaching bases of safety of ability to live at school. - Manuscript.

The dissertation on reception of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences behind a speciality 13.00.04. - theory and methodik of professional education. - National pedagogical university of a name M.P. Dragomanov, Kiev, 2001.

The dissertation research devoted to a problem of preparation of the teacher of physics to teaching of an educational subject of a basis of safety of ability to live at school.

In the dissertation the system of scientific - methodical maintenance of preparation of the teacher of physics to teaching bases of safety of ability to live in general educational establishments is developed.

For achievement of a level of professional readiness of the teacher of physics to teaching bases of safety of ability to live it is necessary, that all system of scientific - methodical maintenance of training of this discipline was based on the concept of a pedagogical orientation of training of discipline " Safety of ability to live " in maximum pedagogical educational institutions.

One of effective ways of professional readiness of the teachers of physics to teaching bases of safety of ability to live in general educational establishments, is introduction of the qualitatively new educational rate, offered in the dissertation, " a Technique of teaching of bases of safety of ability to live in general educational institutions ". The developed component of the qualifying characteristic of the teacher of physics, in that part, as to safety of ability to live.

The developed educational program of a rate " a Technique of teaching of bases of safety of ability to live in general educational institutions ", the methodical recommendations of realization of employment(occupations) in general educational establishments, can be used by maximum

pedagogical educational institutions, institutes of improvement of the teachers and general educational establishments.

Key words: safety of ability to live, preparation of the teacher, scientific - methodical maintenance, technique of teaching, psychological readiness, conscious decision dangerous situation, culture of personal safety.